

Rodriguez F.-S., Khaustova V., Ilyash O. & Salashenko T. (2026). Recovery of public service delivery by Ukrainian municipalities: Diagnostic and recommendations. *UNIDO*. https://downloads.unido.org/ot/41/27/41275913/Recovery%20of%20public%20service%20%20delivery%20by%20Ukrainian%20municipalities-%20Diagnostic%20and%20recommendations%20_compress.pdf

Shcherbak V., Lyshenko M., Tereshchenko S., Yefanov V., Vzhytynska K., Yatsenko V. & Pietukhov A. (2024). Sustainable development of united territorial communities during the conflict: turning challenges into opportunities. *International Journal of Human Capital in Urban Management*, 4(9), 637–652. <https://doi.org/10.22034/IJHCUM.2024.04.06>

skhidnytsia-rada.gov.ua. *Mistobudivna dokumentatsiia Skhidnytskoi terytorialnoi hromady* [Urban planning documentation of Skhidnytsia territorial community]. <https://skhidnytsia-rada.gov.ua/category/normatyvni-akty/mistobudivna-dokumentacziya-normatyvni-akty/>

stat.loda.gov.ua. *Skhidnytska selyshchna hromada* [Skhidnytsia settlement community]. <https://stat.loda.gov.ua/community/skhidnytska-selyshchna-gromada/>

Vagonova O. G., Prokopenko V. I., Vvedenska T. Yu. & Yaremchuk I. O. (2019). Conceptual approach to financial support of regional territory infrastructure development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 5, 168–172. <https://doi.org/10.29202/nvngu/2019-5/22>

World Bank. (2021). *Infrastructure Governance Assessment Framework (InfraGov)*. <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/infrastructure-governance-assessment-framework>

Стаття надійшла до редакції / Received: 10.05.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 23.05.2026
Оприлюднено / Published: 21.06.2026

УДК 330.3: 332.1
JEL: O18
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-5-230-238>

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

©2026 УМАНЕЦЬ Т. В., СИРЧИН О. Л.

УДК 330.3: 332.1
JEL: O18

Уманець Т. В., Сирчин О. Л. Оцінювання економічного розвитку регіону: методичний аспект

Сьогодні економічна наука та практика не готові запропонувати досить повний та чітко окреслений набір методик і показників, які об'єктивно та переконливо характеризують економічний розвиток того чи іншого регіону. Метою статті є дослідження методичних і практичних питань оцінки економічного розвитку регіонів. В основу запропонованої методики оцінки потенціалу економічного розвитку регіону покладено такі положення: а) наявність щорічних статистичних даних, що публікуються органами влади країни, на основі яких можна отримати або розрахувати той чи інший показник; б) здатність показників відображати властивості регіону, які є ключовими для нього; в) наявність взаємозв'язку показників із соціально-економічним розвитком регіону. Як зведений або інтегральний показник, що характеризує розвиток економіки регіону, на думку авторів, доцільно використовувати показник валового регіонального продукту (ВРП). Регіони мають у своєму розпорядженні різний обсяг ресурсів. Саме обсяг наявних ресурсів безпосередньо впливає на вартість ВРП. Як порівнювати між собою такі регіони? Для усунення ефекту масштабу обсягу ресурсів у регіоні зазвичай показник ВРП нормується чисельністю населення регіону (виробництво ВРП на душу населення). Як ключовий показник методики запропоновано відносний показник «К», де ВРП на душу населення регіону порівнюється з ВВП на душу населення країни за кілька років (у %). Запропоновано градацію груп оцінки економічної ефективності діяльності регіонів з інтервалом у 20%. Зведену оцінку економічного розвитку регіону рекомендовано доповнити: а) оцінкою частки ВРП регіону у ВВП країни; б) оцінкою динаміки частки ВРП регіону у ВВП країни; в) оцінкою динаміки ВРП регіону в національній чи іноземній валюті. Запропоновану методику оцінки економічного розвитку регіону проілюстровано на прикладі Одеської області. За рівнем економічного розвитку Одеська область належить до другої групи регіонів України (7 місце в рейтингу регіонів), які оцінюються як середньорозвинені (відносно рівня розвитку самої країни). Позначено, що подальше підвищення рівня економічного розвитку регіону потребує значних капітальних інвестицій та трудових ресурсів.

Ключові слова: економічний розвиток; регіони країни; методика оцінки; економічні показники.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 15.

Уманець Тетяна Василівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу розвитку підприємництва, Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: uman_tat@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8852-4540>

Сирчин Олександр Леонідович – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу розвитку підприємництва, Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: syrchn.1961@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7206-4439>

Umanets T. V., Syrchyn O. L. Assessing the Economic Development of the Region: Methodological Aspect

Today, economic science and practice are not ready to offer a sufficiently complete and clearly defined set of methods and indicators that objectively and convincingly characterize the economic development of a certain region. The aim of the article is to study methodological and practical issues of assessing the economic development of regions. The proposed methodology for assessing the potential of economic development of a region is based on the following provisions: a) the availability of annual statistical data published by the country's authorities, on the basis of which one or another indicator can be obtained or calculated; b) the ability of indicators to reflect the properties of the region that are key for the region; c) the presence of a relationship between indicators and the socio-economic development of the region. As a consolidated or integral indicator characterizing the development of the region's economy, in the opinion of the authors, it is advisable to use the gross regional product (GRP) indicator. Regions have different amounts of resources at their disposal. It is the amount of available resources that directly affects the value of GRP. How to compare such regions with each other? To eliminate the effect of the scale of the region's resources, the GRP indicator is usually normalized by the population of the region (GRP production per capita). As a key indicator of the methodology, a relative indicator «K» is proposed, where the GRP per capita of the region is compared with the GDP per capita of the country for several years (in %). A gradation of groups for assessing the economic efficiency of the regions' activities with an interval of 20% is proposed. It is recommended to supplement the consolidated assessment of the region's economic development with: a) an assessment of the share of the region's GRP in the country's GDP; b) an assessment of the dynamics of the region's GRP share in the country's GDP; c) an assessment of the dynamics of the region's GRP in national or foreign currency. The proposed methodology for assessing the region's economic development is illustrated by the example of the Odesa region. In terms of economic development, the Odesa region belongs to the second group of regions of Ukraine (7th place in the ranking of regions), which are assessed as moderately developed (relative to the level of development of the country itself). It is noted that further increasing the level of economic development of the region requires significant capital investments and labor resources.

Keywords: natural resource potential; regions of the country; challenges and threats; digital technologies.

Fig.: 3. Tabl.: 2. Bibl.: 15.

Umanets Tetiana V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of Department of Enterprise Development, Institute of Market and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (29 Frantsuzkyi Blvd., Odesa, 65044, Ukraine)

E-mail: uman_tat@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8852-4540>

Syrchyn Oleksandr L. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Department of Enterprise Development, Institute of Market and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (29 Frantsuzkyi Blvd., Odesa, 65044, Ukraine)

E-mail: syrchyn.1961@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7206-4439>

Економічна оцінка розвитку регіону розглядається з погляду трьох основних методологічних підходів – макроекономічного, мікроекономічного та мезоекономічного.

Використання макроекономічного підходу оцінки регіонів будується на припущенні його подібності (з теорії подоби) з національною економікою.

На мікроекономічному рівні розглядається поведінка окремих об'єктів. Регіон у контексті цього підходу постає як квазіпідприємство.

Мезоекономічний об'єкт вивчається в розвитку як економічний об'єкт, виділений із середовища у вигляді цілісної системи. При цьому суть системного підходу заснована на виділенні конкретної економічної системи та її елементів у територіальному контексті та визначенні її зв'язків із зовнішнім середовищем.

Таким чином, відповідно до методологічного підходу дослідження економічного розвитку регіону необхідно виходити з поняття системності. Тоді регіон сприймається як система, що складається з підсистем різного порядку. Останні утворюють рівні системи. Дискусії про кількість рівнів (підсистем), про набори показників у рамках регіональної системи та її підсистем продовжуються досі. Саме тому проблема оцінки економічного розвитку регіону на сьогоднішній день є достатньо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика зведеної оцінки економічного розвитку регіону детально розглядається в працях вітчизняних науковців [1–14]. Ці та багато інших досліджень носять як фундаментальний, так і прикладний характер зведеної оцінки економічного розвитку регіону.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості публікацій, недостатньо розкритим залишаються питання щодо методичних оцінок виміру економічного розвитку регіону. Складність виміру потенціалу економічного розвитку полягає ще й у тому, що його часто приймають за економічне зростання. Економічний розвиток – це позитивні якісні зміни в економіці загалом. Економічне зростання має суто кількісний характер. Поєднання якісних і кількісних методичних оцінок виміру економічного розвитку регіону перетворюється на нетривіальне завдання, спроба вирішення якого представлена в даному дослідженні.

Метою статті є дослідження методичних і практичних питань оцінки економічного розвитку регіонів.

Роботу виконано в межах наукової роботи № 3.1.8.91/Б «Оцінювання потенціалу та прогнозування економічного розвитку регіону в умовах викликів і загроз» за фінансуванням від НАНУ.

Опис методики проведення дослідження. У роботі було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: порівняння, узагальнення, синтезу, системного аналізу, логіко-діалектичного аналізу та інші. Інформаційною базою дослідження є монографії, спеціальна література, інформаційно-аналітичні матеріали, вітчизняні та зарубіжні періодичні наукові видання, дані Державної служби статистики України.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі пропонуються різні методики зведеної оцінки економічного розвитку регіону, побудовані з урахуванням різних статистичних показників, експертних оцінок, рангів тощо [1–14]. Можна виділити такі способи зведеної оцінки економічного розвитку регіону:

1. Рейтинговий метод. Його суть полягає в тому, що регіони ранжуються за значенням показника. Найбільше (чи найменше) значення показника приймається рівним 1, наступне – 2 тощо. Перевагою цього є його простота. Важливим недоліком – неадекватне відображення міжрегіональних відмінностей через те, що відмінність у рейтингу першого місця може бути характерною як для регіонів з майже однаковими значеннями показника, так і для регіонів, показники за якими відрізняються в рази. Крім того, рейтинговий спосіб трансформації індикаторів не дозволяє повною мірою оцінювати динаміку економічного розвитку регіонів: при цьому способі можна оцінити регіони відносно один одного, але динаміка інтегрального показника окремо взятого регіону не має змістовної інтерпретації.

2. Нормування показників – обчислення відношення значення показника по регіону до середнього за групою регіонів, що розглядаються, або, навпаки, відношення середнього за групою регіонів до значення показника по регіону для різних за спрямованістю показників. При даному способі трансформації значні відмінності між регіонами по одному з показників можуть суттєво вплинути на значення інтегрального індикатора, що допустимо тільки в тих випадках, коли такий одиничний показник має ключове значення, але неприйнятно в тих випадках, коли інші одиничні показники не менш важливі.

3. Метод «максимум – мінімум». Суть цього методу зводиться до того, щоб прирівняти мінімальні та максимальні значення за всіма частковими показниками. Через це розбіжності в розкиді значень індикаторів повністю знищуються, а значення показника в регіоні показує лише його розташування стосовно інших регіонів. Метод «максимум – мінімум» не дозволяє врахувати значні міжрегіональні відмінності в тих випадках, коли ці відмінності значущі.

4. Стандартизація показників – метод, що є чимось середнім між нормуванням і методом «максимум – мінімум». Суть його зводиться до того, що дослідник довільно визначає, як враховується ступінь розкиду між значеннями показників. Розрахунки можуть проводитися як із попереднім нормуванням показника, так і без такого (можна підставляти у формули довільні значення максимуму та мінімуму). Найважливіший недолік цього методу трансформації показників – найбільша його суб'єктивність. Якщо в попередніх трьох способах трансформації показників суб'єктивним є лише вибір самого способу трансформації, то в четвертому способі дослідник, зазвичай, приймає цілком довільно рішення про ступінь обліку масштабів міжрегіональних відмінностей.

5. Метод програмно-цільового підходу полягає у використанні «дерева цілей», що дозволяє виявити й оцінити найбільш значущі фактори, що впливають на економічний потенціал. «Дерево цілей» складається шляхом розробки матриць оцінки, проведення опитувань та анкетування, а також розрахунку та внесення індикаторів у матриці. Отримані дані використовуються для оцінки показників економічного розвитку регіонів.

6. Ранговий метод полягає в ранжируванні регіонів на основі показників. Перевагами є відсутність необхідності аналізу величезної кількості показників і гнучкість критеріїв залежно від цілей, а недоліками – відсутність аналізу переваг і можливості прогнозів.

7. Метод експертних оцінок полягає у формуванні груп експертів, визначенні глобальної мети, створенні анкети та аналізі експертних оцінок. Перевагами є використання досвіду, облік різних факторів і прогнозування, а недоліками – неповнота та ризик неправильного розуміння.

8. Метод статистичних бальних оцінок полягає в оцінці даних за різними шкалами у вигляді балів, але реальний рівень диференціації регіонів виявити складно.

9. Непараметричні методи статистичного аналізу полягають в оцінці щодо абстрактного показника на основі вимірювання типових показників економічного розвитку регіону.

Властивості кожної методики визначають інструментарій оцінки, якому надається перевага в межах того чи іншого методу. Водночас сьогодні економічна наука та практика не готові запропонувати досить повний і чітко окреслений набір показників, які об'єктивно та переконливо характеризують економічний розвиток того чи іншого регіону. Характер використання різних підходів до формування методик оцінки економіч-

ного розвитку регіону не встоявся; кожна методика має свої плюси та мінуси, дієздатність яких не очевидна.

Зі всієї сукупності чинників чи ресурсів, які визначають економічний розвиток регіону, необхідно виділити передусім ті, які можуть:

- ✦ бути об'єктами регіонального управління;
- ✦ проводити оцінку впливу відповідно до критерію об'єктивної кількісної вимірності;
- ✦ мати найбільший вплив на формування потенціалу економічного розвитку регіону;
- ✦ піддаватися чіткій економічній інтерпретації та розташовуватись у вигляді взаємопов'язаної ієрархічної системи.

В основу запропонованої методики оцінки потенціалу економічного розвитку регіону покладено такі положення, як:

- ✦ наявність щорічних статистичних даних, що публікуються органами влади країни, на основі яких можна отримати або розрахувати той чи інший показник;
- ✦ здатність показників відображати властивості регіону, які є ключовими для регіону;
- ✦ наявність взаємозв'язку показників із соціально-економічним розвитком регіону.

Для виміру економічного розвитку зазвичай приймається обсяг вироблених у рамках економічної діяльності матеріальних і нематеріальних благ у вартісному вираженні. У зв'язку з цим у розрахунках часто використовують показники національних рахунків, а саме: валову додану вартість (ВДВ), валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП) і валовий регіональний продукт (ВРП).

Будь-який інший макроекономічний показник, який характеризує розвиток чи потенціал розвитку структурних елементів економіки, зрештою, неминує позначатись на динаміці валового внутрішнього продукту чи валового регіонального продукту. Отже, будь-який інший макроекономічний показник ієрархічно перебуває в нижчих щаблях економічних взаємозв'язків структурних елементів.

Інакше кажучи, як зведений або інтегральний показник, що характеризує розвиток економіки регіону, на думку авторів, доцільно використовувати *показник валового регіонального продукту (ВРП)*, який визначає обсяг доданої вартості, створеної всіма економічними суб'єктами, що знаходяться в межах регіону.

Абсолютна величина ВРП – це дуже інертний, повільно змінюваний показник, який враховує особливості економічного розвитку за тривалий попередній період, а також перспективи розвитку економіки регіону. Одним із його серйозних недоліків

слід визнати те, що обсяг виробленого ВРП лише теоретично характеризує величину створеної на території регіону валової доданої вартості. Відповідно до застосовуваної статистичними органами методики розрахунку показників ВРП його величина відображає обсяг доходів, що реєструються на території, а не реальну величину фактично створеної в регіоні доданої вартості. Реєстрація доходів великих компаній за місцезнаходженням їх головних офісів призводить до спотворення обсягів ВРП в окремих регіонах. Оцінити втрачений «внесок» у зростання ВРП з боку зареєстрованих за межами регіону доходів великих компаній на базі наявної статистики неможливо.

Слід зазначити, що регіони мають у своєму розпорядженні різний обсяг природних, виробничих, трудових, фінансових та інших ресурсів. Саме обсяг наявних ресурсів безпосередньо впливає на вартість ВРП. Регіон із великим обсягом ресурсів виробляє більший ВРП, ніж регіон з малим обсягом. Отже, виникає питання: як порівнювати між собою такі регіони? Інакше кажучи, сам по собі обсяг ВРП нічого не говорить про ефективність використання наявних економічних ресурсів.

Для усунення ефекту масштабу обсягу ресурсів регіону зазвичай показник ВРП нормується чисельністю населення регіону. Виробництво ВРП на душу населення свідчить про ефективність функціонування регіональної економіки, стан технологічних і організаційних систем, макроекономічну стабільність у регіоні. Таким чином, виробництво ВРП на душу населення концентрує в собі фактично досягнутий рівень і динаміку економічного розвитку регіону. Всі інші показники регіону ієрархічно перебувають на нижчих щаблях взаємозв'язків.

Виділяючи показник ВРП на душу населення як основу ефективності (результативності) функціонування регіональної економіки, пропонується така методика оцінки потенціалу економічного розвитку регіону:

- ✦ розрахунок валового регіонального продукту на душу населення регіону (ВРПДН) за кілька років;
- ✦ розрахунок валового внутрішнього продукту на душу населення (ВВПДН) за кілька років;
- ✦ розрахунок відносного показника K за кілька років (у відсотках) за формулою: $K = \text{ВРПДН} / \text{ВВПДН} \times 100, \%$;
- ✦ розрахунок тенденції динаміки за допомогою визначення тренду (тенденції розвитку) чи середньої величини K за формулою середньої арифметичної простої за кілька років;

- ✦ якщо K більше 100%, то рівень економічного розвитку регіону можна вважати високим;
- ✦ якщо K менше 100%, але більше 80%, то рівень економічного розвитку регіону можна вважати середнім;
- ✦ якщо K менше 80%, але більше 60%, то рівень економічного розвитку регіону можна вважати нижчим за середній;
- ✦ якщо K менше 60%, то рівень економічного розвитку регіону можна вважати низьким.

Вибір діапазону оцінок 20% визначається особливостями запропонованої методики. Усі оцінки понад 100,0% свідчать, що регіони перебувають на фактичному рівні економічного розвитку вище середнього по країні. Тоді всі регіони, які оцінені менше, ніж 100,0%, знаходяться нижче за середній економічний розвиток по країні. Проте ступінь відхилення від 100,0% вниз буде різною. Специфіка регіонів України полягає в тому, що значна маса ВРП виробляється у двох найбільш розвинених регіонах (м. Київ і Дніпропетровська область). Якщо ж зводити всі інші регіони лише в одну групу, то це веде до відсутності відмінностей між цими регіонами, що не відповідає економічній реальності. Тому для групування регіонів за ознакою «Оцінка економічної ефективності діяльності регіонів» було обрано крок у 20%. Визначення тенденції динаміки чи середньої величини K показує зміни чи відсутність змін економічної ефективності діяльності окремого регіону.

Зведену оцінку економічного розвитку регіону можна доповнити оцінкою:

- ✦ *частки ВРП регіону у ВВП країни.* Такий розрахунок дозволяє ранжувати регіони та є непрямою оцінкою, що підтверджує або спростовує наведену вище схему оцінки K ;
- ✦ *динаміки частки ВРП регіону у ВВП країни.* Такий розрахунок показує стабільність чи тенденцію зміни даного показника: стабільність показника (виражена його середньою величиною) говорить про відносну незмінність ступеня економічного розвитку регіону за роки, що досліджуються; негативна тенденція – про погіршення рівня економічного розвитку регіону за певний період; позитивна тенденція – про покращення економічного розвитку регіону за роки, що досліджуються;
- ✦ *динаміки ВРП регіону в національній чи іноземній валюті.* Оцінка динаміки абсолютної величини ВРП показує особливості економічного розвитку протягом тривалого часу, а в разі потреби – дозволяє робити прогнозні оцінки перспектив розвитку економіки регіону.

Така методика оцінки економічного розвитку регіону дає досить об'єктивні результати, які можуть коригуватися та уточнюватись у міру подальших досліджень.

Дану методику оцінки економічного розвитку регіону було апробовано на прикладі Одеської області.

Досліджено ВРП на душу населення по регіону та Україні в цілому за 2010–2021 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Зіставлення валового регіонального продукту на душу населення Одеської області (ВРПДН) до валового внутрішнього продукту на душу населення України (ВВПДН) у 2010–2021 рр., %

Рік	ВРПДН, тис. грн/осіб	ВВПДН, тис. грн/осіб	K, %
2010	22,555	23,483	96,0
2011	25,750	28,397	90,7
2012	27,030	30,781	87,8
2013	29,109	32,165	90,5
2014	31,269	34,934	89,5
2015	41,736	46,321	90,1
2016	50,199	55,784	90,0
2017	62,688	70,007	89,5
2018	72,774	83,996	86,6
2019	82,935	94,351	87,9
2020	93,004	100,759	92,3
2021	115,535	131,067	88,1

Джерело: складено авторами за даними [15].

Дані табл. 1 свідчать, що рівень економічного розвитку Одеської області (K) у 2010–2021 роках можна оцінити як середній (він більше 80%, але менше 100% за всі роки дослідження).

Виявлення основної тенденції показника K за вищевказаний період (див. рис. 1) показує, що рівняння тренду відображає лише 21,6% загальної варіації показника. Це свідчить, що стійкої тенденції немає, і показник варіює близько середньої величини. Середня величина K за 2010–2021 роки склала 89,9%.

Оцінку економічного розвитку Одеської області було доповнено розглядом частки ВРП певного регіону у ВВП України у 2021 році (табл. 2).

Табл. 2 показує, що перше місце посідає м. Київ (23,4%) із великим відривом від другого місця – Дніпропетровська обл. (10,7%). Далі йде група областей з приблизно однаковою часткою 5–6%: Харківська (5,9%); Львівська (5,4%); Київська (5,3%); Донецька (5,2%); Одеська (5,0%). Як бачимо, за рівнем економічного розвитку у 2021 р. Одеська область посідає 7 місце серед 24 регіонів країни.

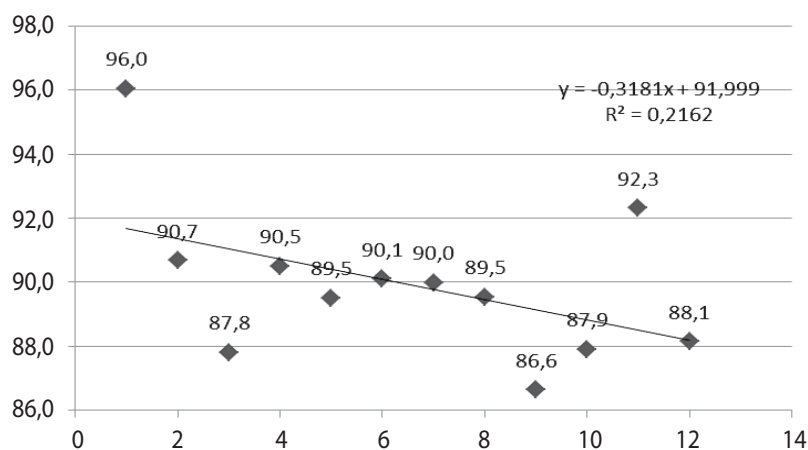

Рис. 1. Частка валового регіонального продукту Одеської області у ВВП України у 2010–2021 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [15].

Таблиця 2

Частка валового регіонального продукту областей у ВВП України у 2021 р., %

Регіон	2021 р.	Місце	Регіон	2021 р.	Місце
Вінницька	3,2	10	Одеська	5,0	7
Волинська	1,7	18	Полтавська	4,9	8
Дніпропетровська	10,7	2	Рівненська	1,6	19
Донецька	5,2	6	Сумська	1,9	16
Житомирська	2,1	15	Тернопільська	1,5	21
Закарпатська	1,4	22	Харківська	5,9	3
Запорізька	4,2	9	Херсонська	1,6	20
Івано-Франківська	2,2	14	Хмельницька	2,2	13
Київська	5,3	5	Черкаська	2,4	11
Кіровоградська	1,8	17	Чернівецька	1,0	23
Луганська	1,0	24	Чернігівська	2,1	15
Львівська	5,4	4	м. Київ	23,4	1
Миколаївська	2,3	12			

Джерело: складено авторами за даними [15].

Якщо м. Київ і Дніпропетровська область за рівнем економічного розвитку належить до лідерів (можна оцінити як високий результат), то Одеська область входить до складу другої групи, яку можна оцінити як середній результат, що підтверджує раніше отриману оцінку. Третю групу регіонів становлять області, що посіли місця з 8 по 15 з часткою від 2% до 4,9%. Їх можна оцінити як результат нижче середнього. Четверту групу регіонів становлять області, що посіли місця з 16 по 24 з часткою від 1% до 1,9% (можна оцінити як низький результат).

Отже, проведений аналіз показує рівень економічного розвитку регіону на окрему дату. Виникає питання: наскільки стабільним є цей результат?

На рис. 2 відображено частку ВРП Одеської області у ВВП країни (%) за 2004–2021 роки.

Дані, які наведено на рис. 2, показують, що рівняння тренду за 2004–2021 роки відображає тільки 13,7% варіації цього показника. Це свідчить про відсутність середнього щорічного зростання частки ВРП Одеської області у ВВП країни за досліджувані роки. Даний показник коливається біля його середнього рівня. Проста середня арифметична величина частки ВРП Одеської області у ВВП країни за 2004–2021 роки становить 4,9%.

Вищенаведений розрахунок підтверджує висновок, що частка ВРП Одеської області у ВВП країни (%) за 2004–2021 роки є стабільною величиною з незначними (випадковими) коливаннями, тобто рівень економічного розвитку Одеського регіону оцінюється як середній протягом усього періоду досліджуваного часу.

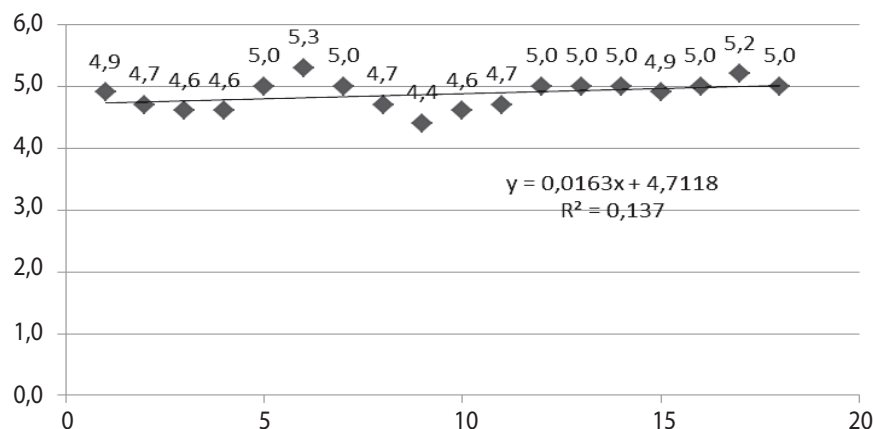

Рис. 2. Частка валового регіонального продукту Одеської області у ВВП України за 2004–2021 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [15].

Оцінку економічного розвитку Одещини доцільно доповнити даними динаміки зміни ВРП у 2004–2021 роках (рис. 3).

Дані, наведені на рис. 3, показують, що рівняння тренду за 2004–2021 роки відображає 87,5% варіації цього показника, та середній щорічний приріст ВРП Одеської області у фактичних цінах становить 13205 млн грн. Це свідчить про впевнене та суттєве зростання ВРП Одеської області за досліджувані роки. Отже, спостерігається зростання ефективності економіки на Одещині.

бази для формування єдиної зведеної оцінки регіональної економічної системи. Єдиного обґрунтованого комплексного критерію (показника), на основі якого будується модель оцінки і який характеризує загальний рівень розвиненості регіональної економічної системи, фактично немає. Альтернативою є методики, в яких відбір показників для включення в модель оцінки відбувається експертним або суб'єктивним шляхом. Слід зазначити, що в цьому випадку об'єктивність подібних методик залежить від компетентності укладачів. Інакше кажучи, універсальних рецептів, як свідчить досвід, тут немає.

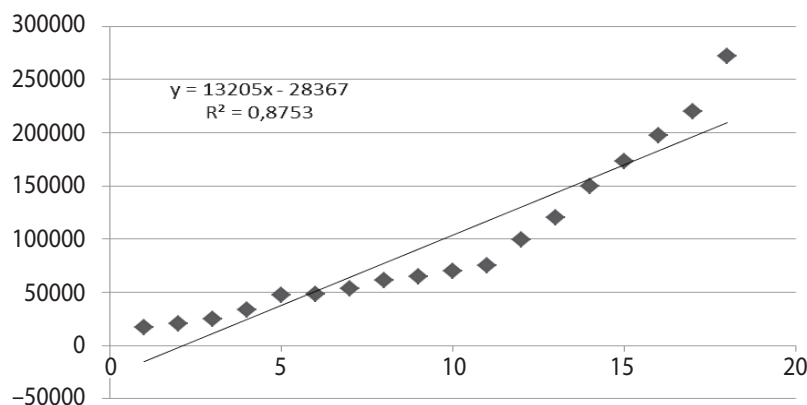

Рис. 3. ВРП Одеської області у фактичних цінах у 2004–2021 рр., млн грн

Джерело: складено авторами за даними [15].

Узагальнюючи вищепроведене дослідження, слід зазначити, що Одеська область за рівнем економічного розвитку належить до другої групи регіонів України (займає 7 місце), які оцінюються як середньорозвинені (щодо рівня розвитку самої країни).

ВИСНОВКИ

Основним недоліком усіх методик оцінки економічного розвитку регіону є логічна відсутність

Подальший розвиток досліджень у цьому напрямі бачиться на шляху вдосконалення вибору методів та показників економічного розвитку регіонів країни. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бакалінська А. О. Концептуальні основи економічної діагностики регіонального розвитку. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 145–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-27>

2. Іванов С. М. Порівняльна оцінка ефективності розвитку окремих регіонів України за допомогою Data Envelopment Analysis. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1. С. 13–23. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).13-23](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).13-23)
3. Лавроненко Г. О., Барабанова В. В. Сутність, складові та етапи діагностики стану соціально-економічного розвитку регіону в умовах макроекономічної нестабільності. *Торгівля і ринок України*. 2024. № 1. С. 15–23. DOI: <https://doi.org/10.33274/2079-4762-2024-55-1-15-23>
4. Мазур А. Г., Салтан М. П. Розвиток соціально-економічного потенціалу: регіональний аспект. Вінниця: ТОВ «Планер», 2012. 292 с.
5. Макаренко М. В. Економічний потенціал регіону як основа його розвитку. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 34. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.34.2017.128846>
6. Нестеренко С. С. Методичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіону і регіональних конкурентних переваг. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 41. С. 11–16. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2>
7. Панкова М. О. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону. *Вісник економічної науки України*. 2013. № 1. С. 118–121. URL: <https://nasplib.isofigs.kiev.ua/items/21bf3185-b830-46dc-ac3e-7b351e6d72ab>
8. Перепелюкова О. В. Методичне забезпечення оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2020. № 1. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-1-23>
9. Потапова А. Г. Економічний потенціал регіону. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 217 с.
10. Продуктивна спроможність економіки регіонів: оцінювання потенціалу та чинники зростання: наукове видання / наук. ред. д. е. н., проф. С. Л. Шульц. Львів, 2023. 141 с.
11. Рудаченко О. О., Єсіна В. О. Методи оцінки потенціалу економічних суб'єктів у системі соціально-економічного розвитку країни. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 3. С. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-21>
12. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
13. Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ: НІСД, 2012. 368 с.
14. Тульчинська С. О., Дергалюк М. О. Методичні підходи оцінювання потенціалу регіональних економічних систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 13. С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.22>
15. Держстат України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/exp/plorer>

REFERENCES

- Bakalinska A. O. (2020). Kontseptualni osnovy ekonomichnoi diahnostyky rehionalnoho rozvytku [Conceptual foundations of economic diagnostics of regional development]. *Ekonomichnyi prostir*, 154, 145–148. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-27>
- Ivanov S. M. (2023). Porivnialna otsinka efektyvnosti rozvytku okremykh rehioniv Ukrainy za dopomohoiu Data Envelopment Analysis [Comparative evaluation of the development efficiency of individual regions of Ukraine using Data Envelopment Analysis]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1, 13–23. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).13-23](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).13-23)
- Lavronenko H. O. & Barabanova V. V. (2024). Sutnist, skladovi ta etapy diahnostyky stanu sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [The essence, components and stages of diagnostics of the socio-economic development state of the region in the conditions of macroeconomic instability]. *Torhivlia i rynok Ukrainy*, 1, 15–23. <https://doi.org/10.33274/2079-4762-2024-55-1-15-23>
- Libanova E. M. & Khvesyk M. A. (2014). Sotsialno-ekonomichnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv: natsionalna dopovid [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: national report]. Kyiv: DU IEPSR NAN Ukrainy.
- Makarenko M. V. (2017). Ekonomichnyi potentsial rehionu yak osnova yoho rozvytku [Economic potential of the region as the basis of its development]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 34, 12–18. <https://doi.org/10.31498/2225-6725.34.2017.128846>
- Mazur A. H. & Saltan M. P. (2012). Rozvytok sotsialno-ekonomichnoho potentsialu: rehionalnyi aspekt [Development of socio-economic potential: regional aspect]. Vinnytsia: TOV «Planer».
- Nesterenko S. S. (2021). Metodychni aspekty otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehionu i rehionalnykh konkurentnykh perevah [Methodological aspects of assessing region's competitiveness and regional competitive advantages]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 41, 11–16. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2>
- Pankova M. O. (2013). Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti rehionu [Methodologi-

- cal approaches to the region's competitiveness assessment]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*. <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/items/21bf3185-b830-46dc-ac3e-7b351e6d72ab>
- Perepeliukova O. V. (2020). Metodichne zabezpechennia otsinky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Methodological support for evaluating the socio-economic development of the regions of Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Seriya «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*, 1, 137–142. <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-1-23>
- Potapova A. H. (2021). *Ekonomichniy potentsial rehionu* [Economic potential of the region]. Lutsk: PP Iva-niuk V. P.
- Rudachenko O. O. & Yesina V. O. (2020). Metody otsinky potentsialu ekonomichnykh subiektiv u systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy [Methods for assessing the potential of economic entities in the country's socio-economic development system]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, 3, 118–122. <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-21>
- Shults S. L. (2023). *Produktyvna spromozhnist ekonomiky rehioniv: otsiniuvannia potentsialu ta chynnyky zro-stannia*: naukove vydannia [Productive capacity of regional economies: potential assessment and growth factors: scientific publication]. Lviv. stat.gov.ua. *Derzhstat Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. <https://stat.gov.ua/uk/explorer>
- Sukhorukov A. I. & Kharazishvili Yu. M. (2012). *Modeliuvannia ta prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy*: monohrafiia [Modeling and forecasting of socio-economic development of the regions of Ukraine: monograph]. Kyiv: NISD.
- Tulchynska S. O. & Derhaliuk M. O. (2023). Metodichni pidkhody otsiniuvannia potentsialu rehionalnykh ekonomichnykh system [Methodological approaches to the assessment of potential of regional economic systems]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 13, 22–26. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.22>
- Стаття надійшла до редакції / Received: 10.05.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 23.05.2026
Оприлюднено / Published: 22.06.2026

УДК 332.1:338.2

JEL: R13

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-5-238-246>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

©2026 КИЗИМ М. О., ТУР О. В., БЕЛІКОВА Н. В.

УДК 332.1:338.2

JEL: R13

Кизим М. О., Тур О. В., Белікова Н. В. Теоретичні аспекти smart-спеціалізації регіонального розвитку

Статтю присвячено узагальненню теоретичних підходів до smart-спеціалізації регіонального розвитку. Проаналізовано головні етапи побудови регіональних стратегій з урахуванням вимог smart-спеціалізації. Обґрунтовано необхідність врахування сучасних національних і світових тенденцій при розробці певної концепції регіонального розвитку. Визначено, що в сучасних умовах виокремлення пріоритетних видів економічної діяльності в регіонах є важливим завданням з огляду на потребу формування точок зростання на основі використання концепції smart-спеціалізації. Узагальнено наявні підходи до визначення пріоритетних напрямів діяльності малого бізнесу на основі smart-спеціалізації. Обґрунтовано доцільність вибору галузевих пріоритетів регіонального розвитку шляхом розрахунку рангу виду економічної діяльності малого бізнесу за темпом зростання (падіння) певних показників його діяльності за період спостереження. З урахуванням складності та високого ступеня невизначеності регіонального розвитку на тлі повномасштабного вторгнення запропоновано диференціювати підходи до позиціонування головних аспектів smart-спеціалізації у воєнний і поствоєнний періоди. Запропоновано при формуванні напрямів регіональної smart-спеціалізації враховувати виклики різної природи з їх диференціацією за трьома періодами – довоєнним, воєнним і поствоєнним. Зазначено, що в умовах воєнного стану концепція smart-спеціалізації має акцентувати на підтримці критично важливих секторів економіки, забезпеченні енергетичної безпеки та збереженні людського капіталу. Обґрунтовано доцільність у поствоєнному періоді враховувати зсув орієнтирів smart-спеціалізації в бік структурної модернізації економіки, активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, модернізації інфраструктури, посилення інтеграційних процесів.

Ключові слова: smart-спеціалізація; регіональний розвиток; пріоритетні види економічної діяльності; поствоєнний період.

Бібл.: 15.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, головний науковий співробітник відділу промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>